

N:o 63.

Ank. till Riksd. kansli den 21 april 1899, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till Göteborgs stad af kronans rätt till viss mark i Majornas 4:e rote.

(I. A.)

Enligt hvad i en till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling remitterad proposition (n:o 61) af den 24 februari innevarande år meddelas, innefattade det kronan förr tillhöriga s. k. gamla varfstdistriktet vid Göteborgs stad dels det egentliga för flottans räkning begagnade amiralitetsvarfvet, dels ock åtskilliga på dertill hörande grund belägna, åt enskilde upplåtna tomter, hvilka, mot vissa genom kongl. brefven den 7 februari 1766 och den 26 september 1768 bestämda tomtören till amiralitetsbarnhuskassan i Karlskrona, finge disponeras, så länge de »ej behöfdes för kronans egna inrättningar». Sedan emellertid det s. k. nya varfvet blifvit anlagdt och hunnit ordnas till stationsplats för flottan, så att det gamla varfvet kunde för densamma undvaras, samt Kongl. Maj:t vid särskilda tillfällen meddelat föreskrifter om vidtagande af åtgärder för försäljning af sistnämnda varf och kronans ofvanberörda invid varfvet belägna tomter, hade i skrifvelse den 2 mars 1818 dåvarande förvaltningen af sjöärendena anmält, att innehafvarne af tomterna gjort ett gemensamt anbud att under vissa vilkor inlösa tomterna för en summa af 3,216 rdr 2 sk. banco, men att, beträffande det egentliga gamla varfvet, superkargeuren Tranchell väckt anspråk på bättre rätt till detsamma,

hvilket anspråk hänvisats till laga domstols pröfning. Genom bref den 30 juni 1818 hade Kongl. Maj:t medgifvit, att det gjorda anbudet å ifrågavarande bebyggda tomter finge antagas under vilkor, bland andra, 1:o) att tomterna till full eganderätt för alltid försåldes till innehafvarne, för dem, barn och arvingar, eller rättsinnehafvare, med den för andra fastigheter och i likhet dermed af lag stadgade börsrätt, samt med befrielse endast från sådana skatter, som kunde komma i fråga att deraf till staten utgå; 2:o) att tomterna blefve på kronans bekostnad ordentligen på karta lagda, sådana de då innehades, och så hvar för sig utstakade eller utmärkta, att tvister emellan granarne undvekes; samt 3:o) att gator och gränder samt öfriga platser, hvilka då icke vore upptagna, skulle »anses såsom allmänningar och icke kunna till enskilde disponeras». Vidkommande åter sjelfva gamla varfvet, hade Kongl. Maj:t funnit frågan om dess försäljning böra anstå, till dess den vid domstol anhängiggjorda tvisten om bättre rätt till varfvet blifvit slutligen afgjord; och hvad anginge en af A. Weinberg gjord anhållan att få inköpa en på gamla varfvets område befintlig obebyggd tomt, ville Kongl. Maj:t uppskjuta sitt beslut derom, till dess upplysning inkommit, huruvida Tranchell äfven till denna tomt yrkat bättre rätt. Genom bref den 30 oktober 1818 hade Kongl. Maj:t medgifvit, att sistberörda tomt finge försäljas till bemälda Weinberg.

Efter förordnande af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet hade kommissionslandtmätaren och stadsingeniören H. Hallberger år 1818 upprättat karta öfver så väl gamla varfvet som förenämnda å dess grund belägna tomter, af hvilken karta med tillhörande beskrifning inhemtades, att de till försäljning afsedda tomterna upptagits till en sammanlagd areal af 63,642 kvadratalnar, hvartill komme 711 kvadratalnar, som tillhörde en å stadens grund delvis belägen tomt, samt att de vid tomterna befintliga gator, gränder och till bebyggande olämpliga platser befunnits utgöra tillsammans 13,562 kvadratalnar.

Genom särskilda den 4 januari och den 22 mars 1819 utfärdade köpebref hade förvaltningen af sjöärendena försålt ifrågavarande tomter, dervid en hvar köpare tillförsäkrats rätt att, »gemensamt med egaren af öfriga vid gamla amiralitetsvarfvet belägna tomter och lägenheter fritt och obehindradt begagna alla vid tomterna befintliga gator och gränder samt öfriga till bebyggande olämpliga platser jemte den på 1795 års karta öfver gamla varfvet upptagna, af handlanden J. Hellberg förut innehafda tomt n:o 35, hvilka alla gator, gränder och platser, tomten n:o 35 inbegripen, enligt stadsingeniören Hallbergers karta till-

sammans innefattande 13,562 kvadratalnar, såsom allmänningar komma att anses, utan att till enskilde kunna disponeras, upplåtas eller för-
yttras.»

Sedan Kongl. Maj:t genom dom den 24 mars 1820 ogillat Tranchells anspråk på eganderätten till det egentliga gamla varfvet, hade, med Kongl. Maj:ts medgifvande, varfvet den 20 oktober 1825 blifvit af förvaltningen af sjöärendena försåldt till enskild person, dervid kronan, enligt det om varfvet upprättade köpbriefvet, afhändts »all eganderätt till förenämnda varfs hela tomt, enligt den deröfver år 1818 upprättade karta, med derå varande byggnader och tillhörande masthamn i det skick och tillstånd densamma då befunnas».

År 1856 hade till Kongl. Maj:t särskilde å sockenstämma med Carl Johans församling invid Göteborg utsedde komiterade inkommit med framställning, att nämnda församling eller de s. k. Majorna måtte införlifvas med Göteborgs stad under lika rättigheter och skyldigheter som stadens förstäder. Sedan i anledning deraf Kongl. Maj:t den 3 december 1858 förordnat om nedsättande af en komité af lämpligt antal ledamöter, valde så väl af Carl Johans församling som af Göteborgs stad, hvilken komité skulle ega att i vissa omständigheter verkställa erforderlig utredning och afgifva yttrande och förslag i frågan, hade denna komité i afgifvet betänkande den 1 juni 1863 tillstyrkt, att berörda församling måtte såsom förstad läggas till Göteborgs stad och att sådan förening mellan församlingen och staden finge ega rum under vilkor, bland annat, att den blifvande förstadens område komme att omfatta: a) de å gamla Elfsborgs kungsladugårds utmark belägna, till särskilda personer upplåtna tomter i Majorna, hvilka lägenheter finge jemlikt kongl. briefvet den 14 november 1854, med vissa undantag, af vederbörande innehafvare under stadgade vilkor skatteköpas och deraf större delen redan blifvit till skatte försåld; b) de inom berörda tomter befintliga allmänna platser och impedimenter; c) de s. k. slottsskogs-lägenheterna, af hvilka elfva vore utarrenderade och en blifvit till skatte försåld; d) gamla Elfsborgs kungsladugårds hufvudgård med in- och utegor samt trädgård; e) de för kronans disposition undantagna lägenheter; f) de till f. d. Lorenska porterbryggeriet och sockerbruket hörande, till skatte köpta egor; g) den till skatte försålda lägenheten Vädersågen; och h) gamla eller f. d. amiralitetsvarfvet; hvarjemte komitén föreslagit, bland annat, att all den till förstaden hörande mark med undantag af den, kronan för eget behof förbehållit sig, skulle tillfalla staden med enahanda rätt till grunden, som staden egde i afseende på den till dess dåvarande område hörande jord.

Efter det komiténs förslag antagits af Carl Johans församling å kommunalstämma och i hufvudsakliga delar godkänts af stadsfullmäktige i Göteborg, hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet öfverlemnadt förslaget till Kongl. Maj:t samt dervid tillstyrkt, att förstadens område måtte komma att omfatta samtliga af komiterade dertill föreslagna lägenheter. Kammarkollegium, som erhållit befallning att i ärendet afgifva utlåtande, hade i skrifvelse den 6 mars 1865 anmält, att hos kollegium, lika litet som i länets landskontor, upplysning kunnat vinnas om det under litt. h i berörda förslag omförmälda gamla eller f. d. amiralitetsvarfvet, att kollegium icke heller egde någon kännedom om de under litt. e upptagna, för kronans disposition undantagna lägenheter, samt att i följd häraf kollegium måst inskränka sitt yttrande till hvad frågan anginge de öfriga under litt. a, b, c, d, f och g omförmälda, gamla Elfsborgs kungsladugård tillhörande lägenheter; och under antagande att Carl Johans församlings förening såsom förstad med Göteborg ansåges böra tillvägabringas, hade kollegium tillstyrkt, att dels tre uppgifna, å Elfsborgs kungsladugårds utmark belägna tomter i Majorna jemte impedimenter och allmänna platser, dels de elfva utarrenderade s. k. slottsskogslägenheterna, dels ock kungsladugårdens hufvudgård måtte för ifrågavarande ändamål öfverlåtas å Göteborgs stad. Yttrande i ärendet hade jemväl inhemtats från förvaltningen af sjöärendena, som redogjort för den verkställda försäljningen af gamla eller f. d. amiralitetsvarfvet och de å dess grund belägna tomterna samt tillika anfört, att, då flottan redan för längre tid sedan afhändt sig berörda varf med tillhörigheter, från förvaltningens sida icke vore något att erinra mot varfsområdets förening med Göteborgs stad.

Sedan Kongl. Maj:t i en den 24 november 1865 till Rikets Ständer aflåten proposition gjort framställning derom, att till Göteborgs stad finge upplåtas gamla Elfsborgs kungsladugård jemte dertill hörande, af kammarkollegium uppgifna lägenheter, med undantag af den mark, som kronan för eget behof förbehållit sig, samt Rikets Ständer i skrifvelse den 15 juni 1866 anmält sitt beslut i anledning af berörda framställning, hade Kongl. Maj:t genom bref den 1 februari 1867 förordnat, att Carl Johans församling skulle från och med 1868 års ingång såsom förstad förenas med Göteborgs stad och läggas under stadens jurisdiktion, hvilken förstads område skulle utgöras af a) de å gamla Elfsborgs kungsladugårds utmark belägna, till särskilda personer upplåtna lägenheter i de egentliga s. k. Majorna; b) de inom berörda lägenheter befintliga allmänna platser och impedimenter; c) de s. k. slottsskogs-

lägenheterna; d) gamla Elfsborgs kungsladugårds hufvudgård; e) de till kronans disposition bibehållna lägenheter, utom den del, som tillhörde skärgårdsartilleriets stationsplats Nya varfvet; f) de till f. d. Lorentska porterbryggeriet och sockerbruket hörande, till skatte köpta lägenheter; g) den till skatte försålda lägenheten Vädersågen; och h) gamla eller f. d. amiralitetsvarfvet; hvarjemte Kongl. Maj:t, på sätt Rikets Ständer medgifvit, förklarar, att för ifrågavarande ändamål finge från och med den 14 mars 1868 till Göteborgs stad upplåtas och afträdas gamla Elfsborgs kungsladugård jemte dertill hörande, icke skatteförsålda lägenheter, med undantag af den mark, tillsammans utgörande 88 tunnland 14 $\frac{1}{2}$ kappland, som kronan för eget behof sig förbehållit och hvilken utgjordes af kommandantsängen, skansen Kronan, en del af skärgårdsartilleriets stationsplats Nya varfvet, plats för telegraf å Stigbergsåsen med dit löpande gångstig, jemte åtskilliga impedimenter inom dessa lägenheter.

År 1891 hade byggnadsnämnden i Göteborg inkommit till stadsfullmäktige derstädes med förslag till reglering af den del af Majornas 4:e rote, som låge öster om Bläsgatan, hvarjemte byggnadsnämnden upplyst, att största delen af tomterna inom denna rote vore belägna å gamla eller f. d. amiralitetsvarfvet. Vid behandlingen af det väckta regleringsförslaget hade fråga uppstått, huruvida Göteborgs stad kunde anses hafva genom kongl. brefvet den 1 februari 1867 fått å sig öfverlåten eganderätten till den å gamla varfsområdet befintliga, i regleringsplanen ingående s. k. allmanningen, bestående af de områden, som vid försäljningen af kronans tomter å gamla varfvets grund tillförsäkrats tomtegarne till gemensamt begagnande och som icke skulle kunna till enskilde disponeras, upplåtas eller föryttras. Stadskamreraren i Göteborg, hvars yttrande i frågan stadens drätselkammare infortrat, hade anført, att full visshet ej kunnat vinnas, huruvida gamla varfvet, som sedan lång tid tillbaka å kartor och handlingar upptagits såsom en från Elfsborgs kungsladugård skild fastighet, ursprungligen tillhört sagda egendom; att vid sådant förhållande den ifrågavarande allmanningen ej kunde antagas vara inbegripen under den genom kongl. brefvet den 1 februari 1867 skedda upplåtelse till Göteborgs stad af gamla Elfsborgs kungsladugård jemte dertill hörande, icke skattesålda lägenheter; samt att allmanningen, som kronan icke kunde afyttra eller till någon sin fördel använda, vore för staden behöflig för genomförande af stadsplan och tomtreglering. Med åberopande af stadskamrerarens berörda yttrande, hade drätselkammaren föreslagit, att stadsfullmäktige måtte hos Kongl. Maj:t göra framställning derom, att de till gamla varfvet hörande om-

råden, hvilka icke blifvit till enskilde öfverlåtna, finge utan ersättning öfverlätas till Göteborgs stad, med förbehåll likväl för egarne af tomter å varfvets grund af den rätt till samma områden, hvilken vid tomternas försäljning från kronan blifvit tomtegarne medgifven.

I skrifvelse den 13 mars 1894 hade stadsfullmäktige anfört, att de för sin del ansett, att kongl. brefvet den 1 februari 1867 uppenbarligen afsåge öfverlåtelse till Göteborgs stad af all kronans rätt till mark inom Carl Johans församling, med undantag af den i samma kongl. bref angifna jordareal om tillsammans 88 tunnland $14\frac{1}{4}$ kappland, i hvilken areal förenämnda allmänning icke inginge. Då emellertid ordalagen i berörda kongl. bref gifvit anledning äfven till en annan uppfattning, och det för genomförande af den föreslagna regleringen af Majornas 4:e rote öster om Bläsgatan vore nödigt för staden att få otvetydig dispositionsrätt öfver den ifrågavarande, till gator, gränder och öppna platser afsedda samt numera för kronan värdelösa allmänningen, innan plan för regleringen antoges, hade stadsfullmäktige hemställt, att Kongl. Maj:t måtte förklara, att kronans rätt till allmänningen hade i och med Majornas förening med Göteborgs stad öfvergått till staden.

Öfver stadsfullmäktiges berörda framställning hade, på grund af befallning, kammarkollegium den 16 december 1895 afgifvit utlåtande, deri kollegium, med förmälan hurusom af handlingarne i ärendet inhemtades, att ifrågavarande allmänning otvifvelaktigt tillhört området för gamla varfvet, att upplysning ej kunnat vinnas, det nämnda varf, som sedan lång tid tillbaka å kartor och handlingar upptagits såsom en från Elfsborgs kungsladugård skild fastighet, någonsin tillhört sagda egendom, samt att berörda allmänning därför ej enligt kollegii förmenande kunde sägas vara inbegripen under den genom kongl. brefvet den 1 februari 1867 skedda upplåtelsen till Göteborgs stad af gamla Elfsborgs kungsladugård jemte dertill hörande, icke skattesalda lägenheter, och det så mycket mindre, som i de handlingar, hvilka legat till grund för det kongl. brefvet, ej ens omnämnts, att kronan skulle hafva egt någon rätt till samma allmänning, vidare anfört, att, för så vidt Kongl. Maj:t och kronan ännu innehade någon rätt till de i kongl. brefvet den 30 juni 1818 omförmälda »gator, gränder och öfriga platser», hvilka skulle »anses såsom allmänningar och icke kunna till enskilde disponeras», samt i areal innehölle enligt Hallbergers ofvan omförmälda karta 13,562 quadratalnar, kollegium icke hade något att erinra mot att nämnda rätt, hvilken numera ej kunde för kronan hafva någon betydelse, utan ersättning öfverlättes åt staden, dock med för-

behåll för egarne af tomter å gamla varfvets grund att bibehållas vid den rätt till samma områden, som vid tomternas försäljning blifvit dem tillförsäkrad.

Enligt bref den 13 juni 1896 hade Kongl. Maj:t funnit hvad i ärendet förekommit icke föranleda det af stadsfullmäktige begärda förklarandet.

Nu hade i en till Kongl. Maj:t stäld, af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län med skrifvelse den 10 april 1897 öfverlemnad skrift stadsfullmäktige i Göteborg anført, att, ehuru stadsfullmäktige för sin del icke kunde godkänna den af stadens drätselkammare omfattade åsigten i fråga om eganderätten till allmanningen, utan fortfarande vidhölle sin i skrifvelsen den 13 mars 1894 uttalade uppfattning i samma fråga, stadsfullmäktige likväl, när frågan om sagde eganderätt vore af tvistig beskaffenhet samt goda säl syntes tala för frågans lösning på underhandlingens väg, ville anhålla, att den rätt, som ännu kunde tillkomma Kongl. Maj:t och kronan till de områden af förra amiralitetsvarfvet, hvilka jemlikt kongl. brefvet den 30 juni 1818 skulle »anses såsom allmänningar och icke kunna till enskilde disponeras», måtte utan ersättning på Göteborgs stad öfverlätas, dock med förbehåll för egare af tomter å varfvets grund att bibehållas vid den rätt till samma områden, som vid tomternas försäljning från kronan blifvit tomtegarne tillförsäkrad.

I häröfver, på grund af befallning, den 30 juli 1897 afgifvet utlåtande hade kammarkollegium, under åberopande att någon omständighet ej tillkommit, som kunde föranleda ändring i hvad kollegium i sitt förut afgifna utlåtande af den 16 december 1895 andragit, hemställt, att stadsfullmäktiges nu gjorda framställning måtte vinna Kongl. Maj:ts bifall.

Med afseende å hvad i ärendet förekommit, har Kongl. Maj:t nu föreslagit Riksdagen att medgifva, att den rätt, som kunde tillkomma Kongl. Maj:t och kronan till de områden af förra amiralitetsvarfvet i Göteborg, hvilka jemlikt kongl. brefvet den 30 juni 1818 skulle anses såsom allmänningar och icke kunde till enskilde disponeras, finge utan ersättning öfverlätas på Göteborgs stad, dock med förbehåll att egarne af tomter å varfvets grund bibehölles vid den rätt till samma områden, som vid tomternas försäljning blifvit tomtegarne tillförsäkrad.

Utskottet, som icke haft något att erinra mot hvad Kongl. Maj:t i omförmälda hänseende föreslagit, hemställer alltså,

att Kongl. Maj:ts förevarande proposition må
vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 21 april 1899.

På statsutskottets vägnar:

P. PEHRSON.